

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ดังต่อไปนี้
 - 2.1 ความพร้อมในการดำเนินงาน
 - 2.2 กระบวนการในการดำเนินงาน
 - 2.3 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน
 - 2.4 ผลกระทบจากการดำเนินงาน
3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน ได้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางโดยมีโครงสร้างหลักสูตรยึดหยุ่น มีมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี และมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี และให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำสาระรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 2) และเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและดำเนินไปตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคที่ 1

ที่บัญญัติว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อ การศึกษาต่อ และให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิก ที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” ซึ่งสถานศึกษาจะต้องวิเคราะห์ กำหนดสาระ รายละเอียดที่จะนำมาจัดรายวิชา พร้อมทั้งเพิ่มเติมสาระในส่วนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้อง สนองความต้องการของนักเรียน โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ในมาตราที่ 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม มีจริย-ธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 6)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษา แต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชา ที่จะต้องเรียนเพิ่มเติม และสถานศึกษาต้องทำงานร่วมกับครอบครัว และชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลดีคือ หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดความสนุก เพลิดเพลินในการเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 17)

โครงสร้างหลักสูตร

กระทรวงศึกษา ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 5) ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามลำดับพัฒนาการของผู้เรียนคือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดสาระการเรียนรู้พื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และได้จัด เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องให้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลป การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดการทำงานอย่างสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังต้องพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ต้องใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ และนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และตามความสนใจของผู้เรียน และเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ชมรม เป็นต้น

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2547

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงได้ร่วมมือกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมอบหมายให้ทุกโรงเรียนนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปดำเนินการในโรงเรียน ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจึงแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรครูผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการดังนี้

1.1 ประชุมหารือบุคลากรเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

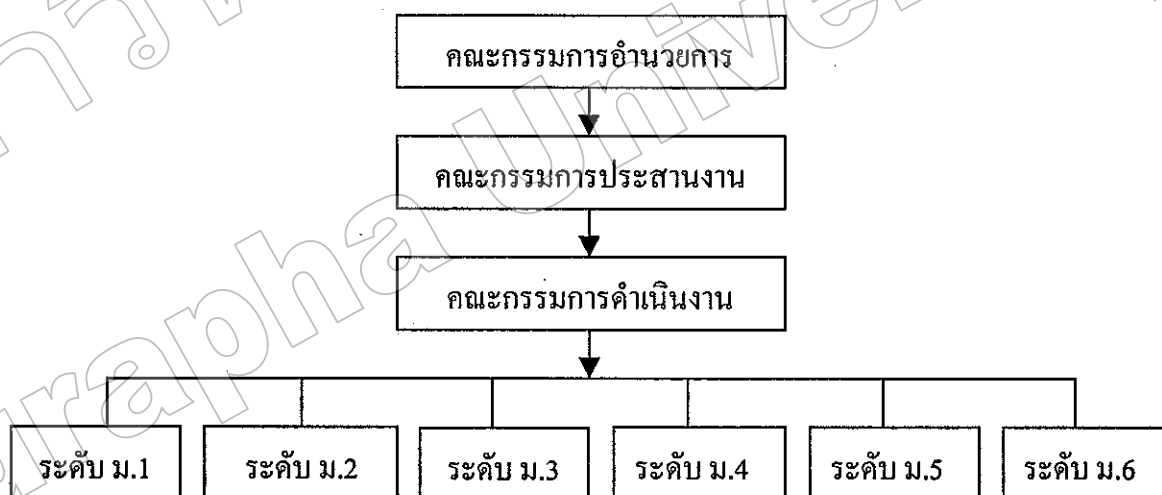
1.3 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

2. การดำเนินงานของคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 3 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

มีโครงสร้างระบบการทำงานที่สัมพันธ์กัน มีการประสานการทำงานของแต่ละคณะ ดังภาพประกอบ 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 11)

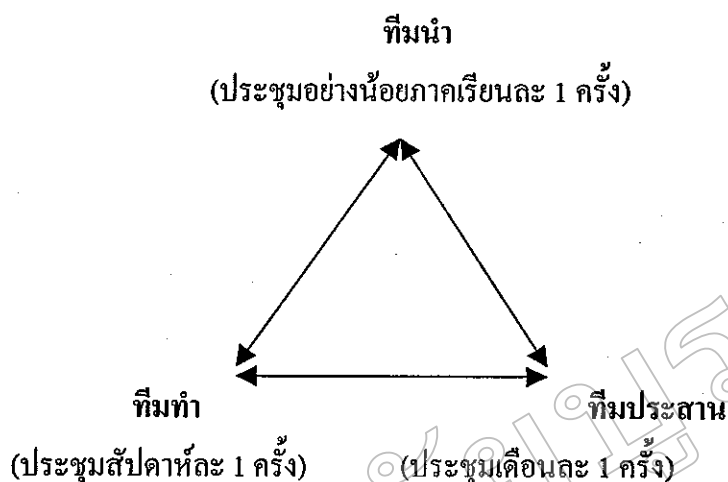
2.1 คณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 2 โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 การประสานการทำงาน

คณะกรรมการทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและแต่ละคณะต้องร่วมมือทำงานกันเป็นทีม ดังภาพประกอบ 3 ต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แสดงการทำงานประสานกันและร่วมงานกันเป็นทีม

3. องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) มีดังนี้

3.1 คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)

3.1.1 บุคลากรของคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประธานกรรมการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนทุกฝ่าย ตัวแทนหัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าแผนงานโรงเรียน ผู้แทนผู้ปกครองหรือชุมชน หัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการและผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง เป็นกรรมการและเลขานุการ

3.1.2 คณะกรรมการอำนวยการมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

3.1.2.1 กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1.2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

3.1.2.3 นิเทศ ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและระดับชั้น

3.1.2.4 อื่น ๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม

3.2 คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)

3.2.1 บุคลากรคณะกรรมการประสานงานประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง เป็นประธานกรรมการ หัวหน้าระดับทุกคน หัวหน้างานพยาบาล ครูแผนงานหรือสารสนเทศบุคคลอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เป็นกรรมการ หัวหน้างานแนะแนวหรือผู้ที่โรงเรียนเห็นเหมาะสมเป็นกรรมการและเลขานุการ

3.2.2 คณะกรรมการประสานงานมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2.2.2 ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ(ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2.2.3 จัดทำเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจง และฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร

3.2.2.4 จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

3.2.2.5 รายงานสรุปผลการดำเนินงาน

3.3 คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

3.3.1 คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) จะแต่งตั้งคณะกรรมการ ออกเป็น 6 ชุดตามระดับชั้น แต่ละระดับชั้นจะประกอบด้วยหัวหน้าระดับ เป็นประธานกรรมการ รองหัวหน้าระดับชั้น เป็นรองประธานกรรมการ ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น ครูประจำวิชา ครูแนะแนว เป็นกรรมการและพิจารณาบุคคลที่เหมาะสม เป็นกรรมการและเลขานุการ

3.3.2 บทบาทหน้าที่ของหัวหน้าระดับในคณะกรรมการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

3.3.2.1 ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

3.3.2.2 ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.2.3 จัดประชุมครูในระดับชั้นเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.2.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษารายกรณี

3.3.2.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและการจัดทำรายงานประเมินผลระดับชั้นส่งผู้บริหาร

3.3.3 บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาในคณะกรรมการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

3.3.3.1 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหา และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัวหรืออื่น ๆ

3.3.3.2 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนและการส่งต่อนักเรียนซึ่งองค์ประกอบในแต่ละข้อจะมีความสำคัญต่อ วิธีการดำเนินการ และมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำงานแตกต่างกันออกไป กระบวนการการทำงานทั้ง 5 ด้าน จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องที่เอื้อให้กัน

3.3.3.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

3.3.3.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ

3.3.4 บทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชาและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในคณะกรรมการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

3.3.4.1 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา

3.3.4.2 ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน

3.3.4.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณีในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.4.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับชั้น

3.3.5 บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนวในคณะกรรมการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

3.3.5.1 จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อสนับสนุนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.5.2 สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลนักเรียน

3.3.5.3 ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ

3.3.5.4 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

3.3.5.5 นำนักเรียนที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

3.3.5.6 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ

4. องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ

5 ประการคือ

4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตไม่เหมือนกัน ฐานะทางครอบครัวต่างกัน การรู้ข้อมูลที่เป็นที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

4.2 การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำผลที่ได้มาจัดกลุ่มนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้นทำให้ครูที่ปรึกษาสามารถหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องตรงกับปัญหาของนักเรียน และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาเพราะมีข้อมูลของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มใดไม่ว่ากลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองไว้เป็นความลับ

4.3 การส่งเสริมนักเรียนและพัฒนานักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาและเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา มีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวัง

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ เช่น การจัดกิจกรรมโฮมรูม การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการพิเศษต่าง ๆ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมตามความถนัด ความสนใจ เป็นต้น

4.4 การป้องกัน ช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไข ครูที่ปรึกษาต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มปัญหานั้นมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยจนนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีหลายเทคนิค วิธีการ ได้แก่ การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การติดตามดูแลช่วยเหลือ

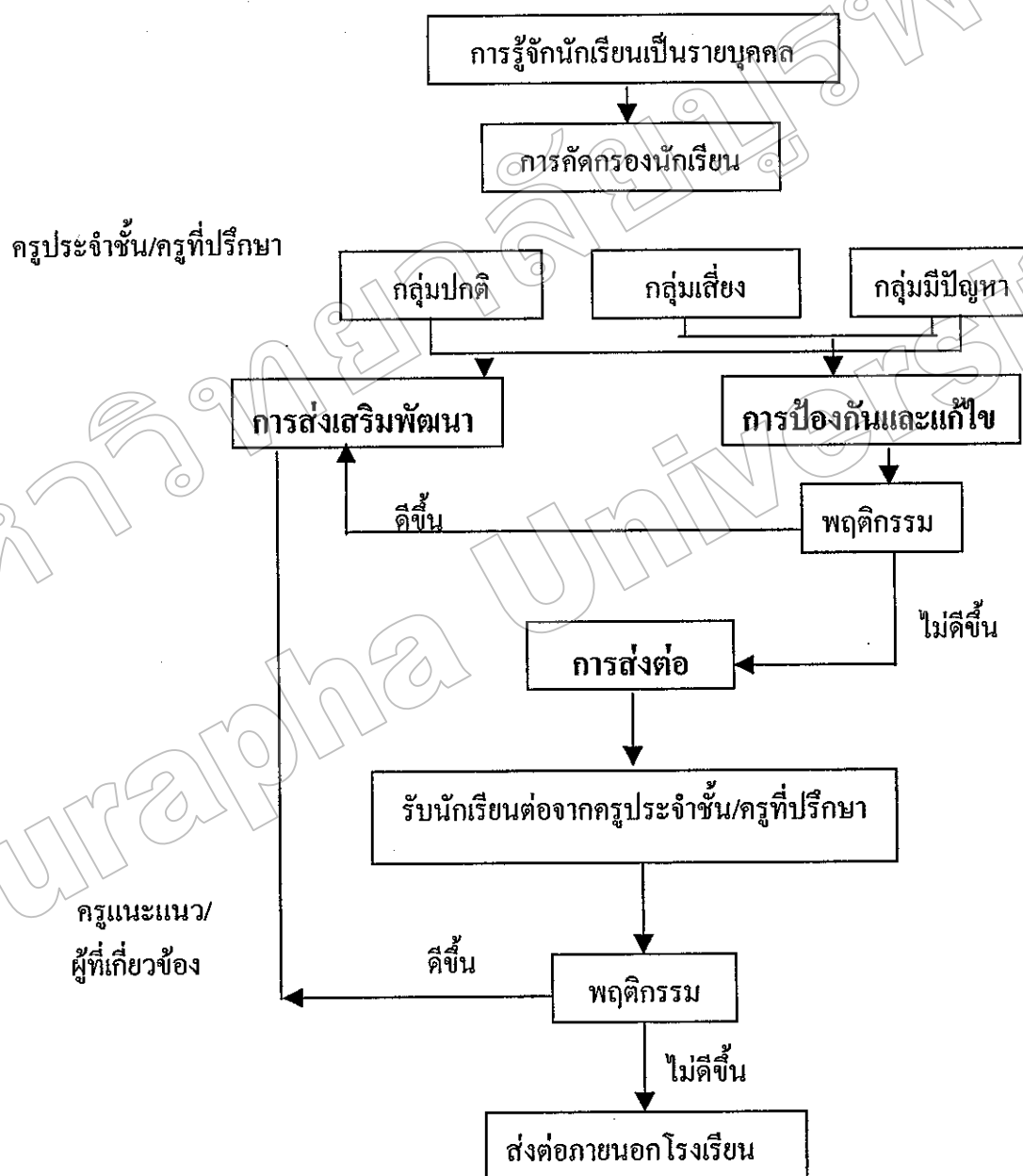
4.5 การส่งต่อนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนยังมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือกรณีที่เด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส เป็นต้น ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาหรือช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว

การส่งต่อมี 2 ลักษณะ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อนักเรียนไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาและความต้องการของนักเรียน เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายกิจการนักเรียน เป็นต้น

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก ในกรณีที่ปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดหรือต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะทาง

แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญ วิธีการดำเนินการและมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำงานแตกต่างกันออกไป กระบวนการการทำงานทั้ง 5 ด้านจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องที่เอื้อให้กัน ทำให้ระบบการทำงานเกิดประสิทธิภาพ และมีกระบวนการดำเนินตามภาพที่ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 36)

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือของคณะกรรมการทุกคณะมีการประสานงานกันตลอดเวลา มีวิธีการดำเนินงานและใช้เครื่องมือต่าง ๆ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการดำเนินงาน วิธีการและเครื่องมือ ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ด้านความสามารถ - การเรียน - ความสามารถอื่น ๆ 1.2 ด้านสุขภาพ - ร่างกาย - จิตใจ - พฤติกรรม 1.3 ด้านครอบครัว - เศรษฐกิจ - การคุ้มครองนักเรียน 1.4 ด้านอื่น ๆ	ศึกษาข้อมูลจาก 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3. อื่น ๆ เช่น - แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) - การสัมภาษณ์นักเรียน - การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - การเยี่ยมบ้านนักเรียน ฯลฯ	1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3. อื่น ๆ เช่น - แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) - แบบสัมภาษณ์นักเรียน - แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและการเยี่ยมบ้านนักเรียน - แบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง ฯลฯ
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยง 2.3 กลุ่มมีปัญหา	วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) หรือ 3. แหล่งข้อมูลอื่น ๆ	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นรายห้อง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	จัดกิจกรรมต่อไปนี้ 1. กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2. ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) หรือ 3. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณา ว่าเหมาะสมในการส่งเสริม นักเรียนให้มีคุณค่ามากขึ้น	1. แนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม ของโรงเรียน 2. แนวทางการจัดกิจกรรมประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียนของโรงเรียน 3. แบบบันทึก/ สรุปประเมินผล การดำเนินกิจกรรม - โฮมรูม - ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน - อื่น ๆ
4. การป้องกันและแก้ไข ปัญหา (จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและ มีปัญหา)	1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานงานกับครูและ ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการจัด กิจกรรมสำหรับการป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาของนักเรียน 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับ ผู้ปกครอง	1. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 5 กิจกรรม 2. แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรอง และช่วยเหลือนักเรียนเป็นราย บุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผลการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
5. ส่งต่อ 5.1 ส่งต่อภายใน 5.2 ส่งต่อภายนอก	1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ฝ่ายกิจการนักเรียน ครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อภายใน 2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก โดยครูแนะแนวหรือฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ	1. แบบบันทึกการส่งต่อของโรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

จากตารางที่ 1 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (Strengths and Difficulties Questionnaire -SDQ) คือ เครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต (กระทรวงสาธารณสุข, 2544, หน้า 23)

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient -E.Q.) คือความสามารถของบุคคลในการบริหารอารมณ์หรือควบคุมอารมณ์ของตนเองเกี่ยวกับความคิด สติปัญญา ความรู้สึกให้เหมาะสมกับกาลเทศะ เพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข (พรพิมล หล่อตระกูล, 2543, หน้า 133-138)

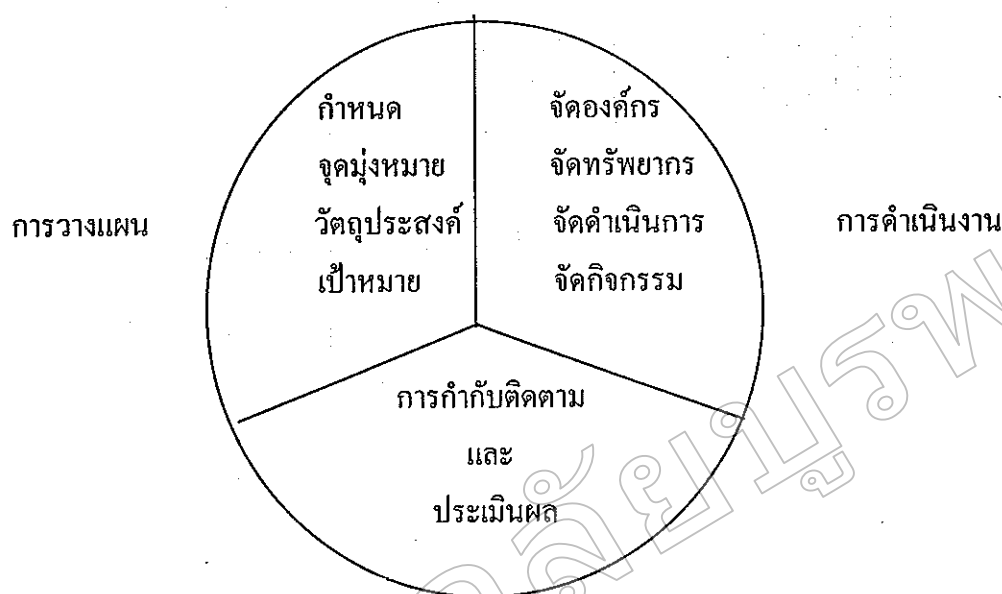
ในโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนได้มอบหมายหน้าที่ให้ครูปฏิบัติงานหลัก คือ ประการแรก ให้สอนหนังสือถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการให้กับนักเรียน ประการที่สอง ให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยแต่งตั้งให้เป็นครูที่ปรึกษาประจำชั้นเรียน มีฝ่ายปกครองหรือฝ่ายกิจการนักเรียนควบคุม ดูแล กำกับติดตาม และประเมินผลงานของครูที่ปรึกษา การดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้มอบหมายให้ครูรับผิดชอบดูแลนักเรียนในชั้นเรียนที่ตนเองรับผิดชอบหรือจัดให้ครูรับผิดชอบดูแลนักเรียนเป็นกลุ่มประมาณ 20-25 คน (กรมสามัญศึกษา, 2545 ข, หน้า 1)

การจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้มอบหมายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครูที่ปรึกษาทุกโรงเรียน บทบาทของครูที่ปรึกษาจึงมีหน้าที่ทั้งสอนนักเรียน ให้มีความรู้

และมีความประพฤติดังที่ (ยงค์ ชุ่มจิต, 2541, หน้า 69) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า มีหน้าที่ให้คำแนะนำทั้งวิชาและจรณะ โดยครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรมสามัญศึกษาจึงมุ่งหวังให้ครูที่ปรึกษามีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด อบอุ่นและแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและความสามารถของตนเอง ได้อย่างแท้จริงให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์จำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal) และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Objectives) ที่ชัดเจน เพื่อช่วยในการกำหนดคุณลักษณะของผลปลายทาง และผลระหว่างทางที่พึงประสงค์ หลังจากที่ได้ดำเนินงานไปแล้ว จุดมุ่งหมายจะช่วยกำหนดทิศทางของการดำเนินงาน ช่วยกำหนดวิธีการ ที่จะทำได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนการติดตามและประเมินผลเข้ามา มีบทบาทสำคัญในการช่วยตัดสินคุณค่าของกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงาน และการบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินงาน เช่น ทำให้ทราบว่าการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างไร วิธีการใช้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ผลการดำเนินงานทำได้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด เป็นต้น รูปแบบการดำเนินงานเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินคุณค่าของโครงการว่าจะขยายผล โครงการต่อ หรือยกเลิก รวมทั้งมีประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุง องค์การแผนงาน และ โครงการ

การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัย องค์ประกอบพื้นฐานเชิงระบบ 3 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 องค์ประกอบพื้นฐานของการดำเนินโครงการ

จากองค์ประกอบพื้นฐานของการดำเนินการเชิงระบบ จะเห็นได้ว่าการกำกับ ติดตาม และประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนิน โครงการ แต่การดำเนิน โครงการ จะเริ่มจากการวางแผน โครงการ ซึ่งเป็นการคิดล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อไร และใครเป็นผู้กระทำ เพื่อกำหนด ความเป็นไปที่พึงประสงค์ของโครงการในอนาคตในรูปของจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์เป้าหมาย และวิธีการหรือกิจกรรม จากนั้นจึงดำเนินการจัดสรรทรัพยากรและจัดกิจกรรม จากที่ได้กำหนดไว้ในแผนเพื่อที่จะทำให้การดำเนินงานได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ส่วนการกำกับและการประเมินผล จะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจคุณค่าของการพัฒนาโครงการ และช่วยให้ทราบว่าแผน ที่วางไว้นำมาดำเนินการแล้ว ทำได้ตามแผนหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคในด้านใดบ้าง ดำเนินงานได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นควรพัฒนาโครงการแบบใด และพัฒนา ปรับปรุงการ ดำเนินงานอย่างไรบ้าง เพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ (สมคิด พรหมจู้, 2542, หน้า 27-28)

รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบของวิธีระบบ (System Approach Model) ตามแนวคิด ของ ลูตวิก วอน เบอร์ทาลาฟฟ์ (Ludwig Von Bertalanffy) (จันทราณี สงวนนาม, 2544, หน้า 87)

ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. ความพร้อมในการดำเนินงาน (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้านที่ใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ ระยะเวลาและ การบริหารจัดการ เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงานขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารทุกฝ่ายและครูทุกคนต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญของการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงานและเป็นการเตรียมความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานต่อไป เป็นการตรวจสอบเพื่อให้ทราบว่า ความพร้อมในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับใด

วิธีการตรวจสอบความพร้อมในการดำเนินงาน

สำรวจความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ ระยะเวลา และ การบริหารจัดการ เพื่อให้การปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษามีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำหรับความพร้อมในการดำเนินงานมีความสำคัญและมีความจำเป็นมากสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูแลสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจในการทำงานและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กระบวนการดำเนินงาน (Process) เป็นการนำความพร้อมในการดำเนินงานทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อย ๆ รวมอยู่หลายระบบ ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและประเมินผล เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆที่กำหนดไว้หรือทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในการทำงาน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนทุกกลุ่ม การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ เป็นการรายงานผลเพื่อให้ทราบข้อมูลที่จะช่วยในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้นก่อนที่การดำเนินงานจะสิ้นสุดลง มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การวางแผน ต้องกำหนดจุดประสงค์ จัดทำแผนปฏิบัติงานและ โครงการเกี่ยวกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบ

2.2 การปฏิบัติงาน คือการนำแผนที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ

2.3 การประเมินผล เป็นการประเมินความพร้อมในการดำเนินงานและการปฏิบัติงานเพื่อหาจุดเด่น จุดด้อยหรือข้อบกพร่อง

2.4 การปรับปรุง ถ้าพบจุดด้อยหรือข้อบกพร่องเรื่องใดต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

ให้เรียบร้อยเพื่อให้ทราบว่ากระบวนการในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับใด ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยฝ่ายกิจการนักเรียน หัวหน้าระดับ จะต้องคอยติดตาม ดูแลให้คำปรึกษา แก่ครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจในการทำงานจะทำให้ครูที่ปรึกษาทำงานได้ถูกต้องตามขั้นตอน

3. ผลการดำเนินงาน (Product or Output) เป็นผลที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินงานสิ้นสุดลง ในแต่ละด้าน ว่าบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ทำให้ทราบว่าผลลัพธ์จากการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับใด

หลังจากที่ครูที่ปรึกษาได้ดำเนินงานไปแล้วต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานว่าสิ่งที่ได้ปฏิบัติไปแล้วนั้นได้ผลเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากความพร้อมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กระบวนการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนที่กำหนดไว้

4. ผลกระทบ (Outcome or impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้ ทำให้ทราบว่าผลกระทบจากการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับใด

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ขนาดโรงเรียน เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการบริหารงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมเพราะขนาดโรงเรียนเป็นตัวกำหนดจำนวนนักเรียน และบุคลากร ซึ่งทำให้การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต่างกัน โรงเรียนขนาดใหญ่มีโครงสร้างซับซ้อนกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งโครงสร้าง และปริมาณงานที่ต่างกันนี้จะมีผลทำให้การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่างกันด้วย จากแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพขององค์กร ได้แก่ การมีทรัพยากรที่จำกัดความคลุมเครือ กฎเกณฑ์ที่เข้มงวด การแข่งขัน การมีข้อบกพร่องก่อให้เกิดความขัดแย้งในตัวบุคคลซึ่งจะต้องเลือกตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทำให้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ทำให้การกระทำหรือการดำเนินงานไม่เหมือนกัน (เสริมศักดิ์ วิชาสารณ์, 2534, หน้า 58-60)

โรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ระดับตำบลจำนวนครูและนักเรียนน้อย ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจนไม่ค่อยมีเวลาดูแลนักเรียนในปกครองมากนักเพราะต้องออกไปประกอบอาชีพ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูดูแลได้ทั่วถึงทุกคนว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร ควรแก้ปัญหาอย่างไร แต่ยังขาดแคลนงบประมาณมาสนับสนุน การใช้กฎระเบียบต่างๆ ไม่เข้มงวดมากนัก

โรงเรียนขนาดกลางนักเรียนมีจำนวนมาก แต่ครูมีน้อยทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง นักเรียนมีปัญหาในด้านต่าง ๆ มากทำให้การดูแลไม่ทั่วถึงและครูยังไม่มีความรู้และขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้ผลการปฏิบัติงานยังไม่ดี เท่าที่ควร โรงเรียนขนาดใหญ่ที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ในเมือง ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะดี มีนักเรียนจำนวนมาก มีปัญหาต่าง ๆ มากตามลำดับมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก การดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึงเพราะนักเรียนมีจำนวนมาก แต่โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอและครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากเกี่ยวกับการทำงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพราะสอนมานาน ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความแตกต่างกันบ้างบางประการ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำตัวแปรนี้มาศึกษาในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีงานวิจัยที่ใช้เป็นแนวทาง ดังนี้

อนุจิต วงษ์สกุล (2544) ได้ศึกษาการประพฤติดวินัยของนักเรียน โรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดจันทบุรี การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบการประพฤติดวินัยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

ระดับการประพฤติดวินัยโดยรวมแล้วด้านการแต่งกายและด้านความประพฤติ อยู่ในระดับน้อยและไม่มีเลย ส่วนผลการเปรียบเทียบ เมื่อจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

อุดม มาสแสง (2545) ได้ศึกษาภาวะความเครียด ความรู้ เจตคติและ การปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาวะความเครียด ความรู้ เจตคติ การปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ การปฏิบัติต่อภาวะความเครียดของครูที่ปรึกษา โดยศึกษาในกลุ่มครูที่ปรึกษา 425 คน ผลการวิจัยพบว่า

ครูที่ปรึกษามีภาวะความเครียดร้อยละ 39.76 ระดับความรู้ เจตคติและการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับภาวะความเครียดได้แก่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป เจตคติและการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) และ ($p < .05$) ตามลำดับ

วิฑูร เกิดแก้ว (2545) ได้ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานป้องกันสิ่งเสพติด ในโรงเรียนเทคนิคพลิชยการสัตหีบ จังหวัดชลบุรี การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหา การดำเนินงานและการป้องกันการติดสารเสพติดในสถานศึกษา 3 ด้านคือ ด้านการสำรวจและ ติดตามข้อมูล การให้บริการให้คำปรึกษาและด้านการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาการดำเนินงานป้องกันสิ่งเสพติดโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน ความคิดเห็นของครู-อาจารย์และนักเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภิรมย์ ลีกุล (2546) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ ปรึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดระยอง การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใน 5 ด้านจำแนกตามตัวแปรต้น ได้แก่ ประสบการณ์ทำงาน ระดับช่วงชั้น และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบทั้ง 5 ด้าน จำแนกตามตัวแปรต้น โดยรวมรายด้านและรายข้อ ส่วนใหญ่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ส่วนความเห็นเพิ่มเติมพบว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้ หลากหลายและสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและร่วมกันแก้ปัญหา

สาธิตา แสงจันทร์ (2546) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการประชาคมหมู่บ้านต่อต้านยา เสพติด ตามยุทธศาสตร์ “พลังแผ่นดิน” ศึกษากรณี อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษา พบว่า

โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็นโครงการที่มี ประโยชน์ต่อชุมชนมาก และประชาชนส่วนมากมีความพึงพอใจที่ชุมชนของตนเข้าร่วมโครงการ แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการ ประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำที่เข้มแข็งและจริงจัง ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบในโครงการยังมีไม่เพียงพอ รวมทั้งยังมีอิทธิพลผลประ โยชน์ในกระบวนการยาเสพติด มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่าง รวดเร็วและรุนแรง ถ้าหากทุกฝ่ายไม่ร่วมมือป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังและ เร่งด่วนแล้ว ก็จะก่อให้เกิดการสูญเสียต่อทรัพยากรบุคคลและมีผลกระทบต่อความมั่นคงของ ประเทศชาติในที่สุด

ภรณ์ชาย ถาวร (2456) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า

ปัญหาการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จำแนกตามสังกัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามเขตที่ตั้งโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) จำแนกตามจังหวัดที่ตั้งโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

วิจิต นิ่มนวล (2547) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา จังหวัดชลบุรี การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามวุฒิ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณัฐรติ โพธิ์ทิพย์ (2547) ได้ศึกษาการมีวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออก การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาการมีวินัยในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า

การมีวินัยในตนเองของนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อจำแนกตามเพศ ส่วนอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนต่างกัน การมีวินัยในตนเองของนักเรียน ไม่แตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลางและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาร์ท (Hart, 1986) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมทางการเรียนต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงพฤติกรรมการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนของนักเรียนที่เรียนกับครูโดยตรงกับนักเรียนที่ทำงานในห้องทำงานอย่างอิสระ โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหา เช่น ดื้อรั้น ก้าวร้าว ไม่ทำงานตามที่มอบหมาย หนีเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า

การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง สามารถเพิ่มพฤติกรรมการทำงานของนักเรียนทั้งสองกลุ่มได้ ส่วนการมีปฏิสัมพันธ์กับครูนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงให้เห็นอย่างชัดเจน

บราดี (Brady, 1978) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายของระบบอาจารย์ที่ปรึกษากับความต้องการของนิสิตปริญญาตรี ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องเป็นบุคคลที่ไว้วางใจได้ในการปิดบังความลับส่วนตัวของนิสิต

บอลวินและแอนนา (Bolvin & Anna, p. 209) ได้ทำการศึกษาเรื่องโปรแกรมป้องกันการสูบบุหรี่แบบเปิดเสรีในโรงเรียน เมื่อปี ค.ศ. 1980 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกลวิธีการป้องกันการสูบบุหรี่ที่เน้นความสำคัญในด้านปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางจิตวิทยา ที่มีผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของการสูบบุหรี่ให้ดีขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 281 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยกลุ่มทดลองจะได้รับ โปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่จำนวน 10 บทเรียน ซึ่งจะเน้นการประยุกต์และการนำทักษะชีวิตพื้นฐานมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการเผชิญสถานการณ์และการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น รวมทั้งปัญหาเรื่องการสูบบุหรี่ด้วยวิธีการสอนที่ใช้คือ การสนทนากลุ่ม การมีตัวแบบ และการซ้อมบทบาท เนื้อหาการสอนจะประกอบด้วย บทเรียนเกี่ยวกับความรู้เรื่องบุหรี่ ภาพลักษณ์ของตนเอง การพัฒนาความสามารถของตนเอง การตัดสินใจการคิดอย่างอิสระ เทคนิคการให้คำแนะนำ การเผชิญความวิตกกังวล ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะทางสังคม และการฝึกการกล้าแสดงออก ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมมีประสิทธิภาพในการย่นระยะการเริ่มสูบบุหรี่และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และยังพบว่า นอกจากโปรแกรมจะได้รับความสนใจในแต่ละเนื้อหาแล้ว ยังมีผลต่อสุขภาพด้านอื่นอีกด้วย เช่น ด้านการใช้สารเสพติด ชนิดอื่น ๆ และสุขภาพจิต

ยาฮาฮา (Yahaya, 2003) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการประสิทธิผลของเครื่องมือทักษะชีวิตในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประเทศมาเลเซีย” โดยใช้รูปแบบการประเมินซิป (CIPP Model) พบว่า

ด้านบริบท เปลี่ยนเจตคติของครูผู้สอนเพื่อให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการยอมรับจากครูผู้สอนที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากเจตคตินั้นๆ ตัวแปรถูกแสดงประสิทธิผลระหว่างเป้าหมายของทักษะชีวิต ปรัชญาการศึกษาแห่งชาติ และความเชื่อมั่นของครูผู้สอนในการฝึกทักษะชีวิต

ด้านปัจจัยเบื้องต้น เป็นการวัดความเหมาะสมของเครื่องมืออำนวยความสะดวก และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนับสนุนหลักการ ทักษะของครูผู้สอนในการฝึกทักษะชีวิตเป็นการฝึกฝนโดยขาดประสิทธิภาพ ตัวแปรที่มีอิทธิพลคือการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวก เวลาที่ใช้ในการฝึกและความชำนาญการของครูผู้สอนที่แสดงอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านกระบวนการ ตัวแปรที่พบคือ การสอนและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่แสดงถึงความมีประสิทธิภาพ แต่วิธีการประเมินโครงการของผู้เรียน ไม่มีประสิทธิภาพ

ด้านผลลัพธ์ แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของทักษะชีวิตอย่างครบถ้วน แต่ไม่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและได้มีการปรับปรุงแก้ไขในเจตคติในความสามารถเชิงทักษะ ความรู้ความชำนาญ การและควมมีคุณธรรม จริยธรรม

กลุค และเอลิเยเนอร์ (Gluck & Elcanor, 1950) ศึกษาเปรียบเทียบเด็กเกรกับเด็กไม่เกรในเมืองบอสตัน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ต่าง ๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย การอบรม สั่งสอน ความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตร และความสามัคคีในครอบครัว ซึ่งถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่เหมาะสมแล้วโอกาสที่เด็กจะเกรมีถึงร้อยละ 98 นั่นคือ เด็กจะไม่มีวินัยในตนเองสูงถึงร้อยละ 98

ฮอฟแมน (Hoffman, 1970) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย และการรวมอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาที่ฝึกวินัยเด็กโดยวิธีให้เหตุผลจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยจากบิดามารดาโดยวิธีปล่อยปละละเลย และการรวมอำนาจ

จากทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาจสรุปได้ว่า รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี และที่สำคัญจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายต่าง ๆ ครูที่ปรึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ปกครองนักเรียนทุกคนในการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรม ไม่พึงประสงค์หรือมีปัญหาในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการช่วยเหลือ พัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามบรรทัดฐานตามที่สังคมมุ่งหวังคือเป็นคนดี คนเก่งและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวคิดดังกล่าวจากงานวิจัย จะเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ